

BÀN VỀ CHỨNG RA MỒ HÔI VÀ PHƯƠNG PHÁP CHỮA THEO Y HỌC CỔ TRUYỀN

ThS. Hoàng Châu Loan

Trường Đại học Hòa Bình

Tác giả liên hệ: hcloan@daihochoabinh.edu.vn

Ngày nhận: 13/02/2023

Ngày nhận bản sửa: 06/3/2023

Ngày duyệt đăng: 23/3/2023

Tóm tắt

Hiện tượng đổ mồ hôi quá nhiều mà không liên quan đến các hoạt động lao động hoặc ở môi trường nhiệt độ cao, theo y học hiện đại thì đây có thể là dấu hiệu của một số bệnh lý nguy hiểm. Theo lý luận y học cổ truyền, mồ hôi có nguồn gốc từ tân dịch, liên quan đến huyết, là dịch của tạng Tâm, mồ hôi chia 2 loại là tự hãn (mồ hôi tự ra) và đạo hãn (mồ hôi ra trong lúc ngủ). Y học cổ truyền có rất nhiều kinh nghiệm điều trị các chứng bệnh về mồ hôi. Chứng bệnh tự hãn do biểu hư có thể dùng bài thuốc Quế chi thang, do dương minh nhiệt thịnh dùng bài Bạch hổ thang, do khí hư bất cố dùng bài Ngọc bình phong tán; chứng bệnh đạo hãn do âm huyết bất túc dùng bài Quy tỳ gia long cốt, mẫu lệ; do âm hư hỏa vượng dùng bài Đương quy lục hoàng thang.

Từ khóa: Gui Zhi Tang, hyperhidrosis, chứng tăng tiết mồ hôi về đêm.

Discussion of Sweat Diseases and TCM Treatment Methods

M.A. Hoang Chau Loan

Hoa Binh University

Corresponding author: hcloan@daihochoabinh.edu.vn

Abstract

Excessive sweating that is not related to labor activities or in a hot environment, according to modern medicine, can be a sign of some dangerous diseases. According to the theory of Traditional Chinese Medicine (TCM), sweat is derived from body fluids related to the blood, which is the fluid of the zang organ Heart. Sweat is divided into two types: hyperhidrosis (自汗- excessive sweating) and nocturnal hyperhidrosis (盗汗- night sweats). TCM has a lot of experience in the treatment of sweating diseases. 表虚 (external deficiency) induced Hyperhidrosis can be treated with Gui Zhi Tang (桂枝汤), if it's caused by 阳明热盛 (large intestine's excess heat), use Baihu Tang (白虎汤), if it's Qi-deficiency induced, use Yu Ping Feng San (玉屏风散); Nocturnal hyperhidrosis caused by 阴血不足 (Yin - blood deficiency) can be treated with Guipitang (归脾汤) - adding Ossa Draconis, Concha Ostreae (煅牡蛎); use Dang Gui Liu Huang Tang (当归六黄汤) if it's caused by excess heat due to Yin deficiency.

Keywords: Gui Zhi Tang, hyperhidrosis, nocturnal hyperhidrosis.

Đặt vấn đề

Bình thường, đổ mồ hôi được xem là hiện tượng sinh lý nhằm đào thải nhiệt dư thừa để duy trì cơ thể con người luôn ở 37 độ C, đảm bảo an toàn cho các cơ quan

bên trong. Tuy nhiên, nếu hiện tượng đổ mồ hôi quá nhiều, không liên quan đến các hoạt động lao động hoặc ở môi trường nhiệt độ cao, theo y học hiện đại thì đây có thể là dấu hiệu của một số bệnh lý nguy

hiểm như cường giáp, cường giao cảm, rối loạn lo âu, đái tháo đường, ung thư... Ngay từ thời xa xưa, y học cổ truyền cũng đã quan tâm đến vấn đề mồ hôi. Chính vì thế mà trong Tứ chẩn (bốn phương pháp khám bệnh của y học cổ truyền), phân vấn chẩn (hỏi bệnh) không thể thiếu hỏi về mồ hôi. Điều đó cho thấy ngay từ cách đây vài nghìn năm, ông cha ta đã biết vai trò của mồ hôi trong sinh lý và bệnh lý của con người.

Tổng quan về mồ hôi và phương pháp điều trị theo y học cổ truyền

Danh pháp y học cổ truyền gọi mồ hôi là “hãn”. Nguồn gốc của mồ hôi theo y học cổ truyền là do tác dụng của khí hóa chung cất tân dịch thông qua dương khí theo huyền phủ (lỗ chân lông) bài xuất tiết dịch ra bên ngoài. Sách Ôn bệnh điều biện của Ngô Cúc Thông đời nhà Thanh nói: “Mồ hôi, hợp với dương khí âm tinh trung hóa mà bài tiết ra vậy”. Việc bài tiết mồ hôi lại dựa vào vệ khí có tác dụng đóng mở đối với tấu lý. Tấu lý mở thì mồ hôi tiết ra, tấu lý đóng thì không có mồ hôi. Mồ hôi từ tân dịch hóa ra, huyết và mồ hôi lại cùng một nguồn hóa ra, vì vậy, nói “huyết và mồ hôi cùng một nguồn”. Mồ hôi là dịch của huyết, huyết lại do tạng Tâm làm chủ, vì vậy, sách Y tông tất độc của Lý Sĩ Tài đời Minh nói: “Tâm chứa bên trong là huyết, phát ra bên ngoài là mồ hôi, mồ hôi là dịch của Tâm”. Do mồ hôi và huyết dịch trên cơ sở sinh, bệnh lý có quan hệ mật thiết với nhau nên trên lâm sàng, nếu bệnh nhân sốt cao, ra mồ hôi quá nhiều có thể hao huyết, thương tân.

Ngược lại, khi tân huyết khuy thiếu (ví dụ: phụ nữ sau sinh, bệnh nhân sốt cao kéo dài, người bệnh tiêu chảy kéo dài, bệnh nhân thiếu máu...), nguồn mồ hôi bất túc, cũng không nên dùng phép phát hãn. Trên lâm sàng, chứng bệnh ra mồ hôi được chia làm hai loại là tự ra mồ hôi (tự hãn) và ra mồ hôi trộm (đạo hãn). Tự hãn là chỉ thân thể bởi mệt nhọc, không ảnh hưởng bởi thời tiết quá nóng, mặc áo quá

chật hoặc uống thuốc phát hãn mà cơ thể luôn ra mồ hôi, hơi động một chút thôi là mồ hôi ra đầm đìa. Đạo hãn là chỉ trường hợp lúc ngủ ra mồ hôi, tỉnh dậy thì hết mồ hôi.

1. Tự hãn

Thể bệnh của tự hãn có ba loại, tùy theo nguyên nhân bệnh: Doanh vệ bất hòa, dương minh nhiệt thịnh và khí hư bất cố.

1.1. Thể doanh vệ bất hòa

Bệnh nhân có biểu hiện phát sốt, đầu đau, ra mồ hôi, sợ gió, ngạt mũi, chảy nước mũi trong, đau mỏi khắp người, rêu lưỡi trắng mỏng, mạch phù hoãn.

Chẩn đoán bát cương: Biểu hư.

Pháp điều trị: Phát hãn giải cơ, điều hòa doanh vệ.

Phương thuốc: Quế chi thang.

- Quế chi 12g; Sinh khương 4g.

- Bạch thược 12g; Cam thảo 6g.

- Đại táo 3 quả.

Sắc uống ngày một thang.

1.2. Thể dương minh nhiệt thịnh

Biểu hiện sốt cao, người nóng, ra mồ hôi, khát nước, thích uống nước, sắc mặt đỏ, sợ nóng, phiền táo không an, chất lưỡi đỏ, rêu lưỡi vàng khô, mạch hồng đại.

Chẩn đoán bát cương: Lý thực nhiệt.

Pháp điều trị: Thanh tiết lý nhiệt, sinh tân.

Phương thuốc: Bạch hổ thang.

- Thạch cao 40g; Cam thảo 6g.

- Tri mẫu 12g; Gạo tẻ 20g.

Cách dùng: Sắc thuốc đến khi như gạo, bỏ bã uống thuốc lúc còn ấm, chia làm 3 lần.

1.3. Thể khí hư bất cố

Người bệnh ốm lâu ngày, người mệt mỏi, tự ra mồ hôi, dễ bị cảm, ngại nói, đoán hơi, sắc mặt trắng, chất lưỡi nhạt, rêu lưỡi trắng, mạch tế nhược.

Chẩn đoán bát cương: Lý hư hàn.

Pháp điều trị: Bổ khí cố biểu.

Phương thuốc: Ngọc bình phong tán.

- Hoàng kỳ 360g; Bạch truật 240g.

- Phòng phong 80g.

Các vị thuốc trên sấy khô, tán nhỏ dạng bột ngày uống 2 lần, mỗi lần 8-12g.

2. Đạo hãn

Thể bệnh của đạo hãn có hai loại, tùy theo nguyên nhân bệnh: Âm huyết bất túc, âm hư hỏa vượng.

2.1. Âm huyết bất túc

Ra mồ hôi trộm, hồi hộp, sắc mặt kém tươi, hoa mắt chóng mặt, hay quên, ngũ kém, chất lưỡi nhạt, mạch tế.

Chẩn đoán bát cương: Lý hư.

Pháp điều trị: Bổ huyết, liễm hãn.

Bài thuốc: Quy tỳ gia long cốt, mẫu lệ.

- Bạch truật 12g; Hoàng kỳ 12g.
- Đẳng sâm 6g; Phục thần 12g.
- Mộc hương 6g; Chích thảo 4g.
- Đương quy 4g; Viễn chí 4g.
- Toan táo nhân 12g; Long cốt 12g.
- Mẫu lệ 12g.

Sắc uống ngày một thang, chia hai lần.

2.2. Âm hư hỏa vượng

Tài liệu tham khảo

- Hội Đông y Hà Tây (2007), *Sinh bệnh lý và luận trị bệnh tạng Tâm*, Nxb. Y học, Hà Nội.
- Nguyễn Nhược Kim (2009), *Phương tế học*, Nxb. Y học, Hà Nội.
- Trường Đại học Y Hà Nội, Khoa Y học cổ truyền (2002), *Thuốc đông y, cách sử dụng và một số bài thuốc hiệu nghiệm*, Nxb. Y học, Hà Nội.

Ra mồ hôi trộm, sốt về chiều, ngũ tâm phiền nhiệt, miệng họng khô khát, thích uống nước mát, chất lưỡi đỏ, ít rêu, mạch tế sác.

Chẩn đoán bát cương: Lý hư nhiệt.

Pháp điều trị: Tư âm giáng hỏa.

Bài thuốc: Đương quy lục hoàng thang.

- Đương quy 12g; Hoàng liên 8g.
- Sinh địa 16g; Hoàng bá 8g.
- Thục địa 16g; Hoàng kỳ 12g.
- Hoàng cầm 8g.

Sắc uống ngày một thang, chia hai lần.

Kết luận

Chứng bệnh đổ mồ hôi có rất nhiều nguyên nhân bệnh lý theo y học hiện đại và y học cổ truyền. Khi bệnh nhân bị đổ mồ hôi một cách bất thường, cần kết hợp khám y học hiện đại và y học cổ truyền để tìm hiểu căn nguyên rồi phối hợp y học hiện đại và y học cổ truyền điều trị sẽ cho kết quả tốt.